

пенсації потерпілим завданої злочином шкоди, та через спеціалізовані громадські організації, діяльність яких підтримує держава, є гарантією досягнення мети – максимально повного та ефективного захисту прав жертв злочину, передбачених законодавством.

Перспективи відновного судочинства є й в Україні є, але необхідно суттєво розширити умови його здійснення. Даному інституту варто надати позапроцесуальний характер, залучивши до нього членів громади та створивши умови з боку держави.

Гідулянова Є.М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»
доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук*

ВИДИ ПРОВАДЖЕНЬ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ЗА НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Говорячи про структуру кримінального процесу, окрім поділу його на стадії, критерієм чого є його динамічні характеристики, багато з вчених сходяться у думці про доцільність дослідження її за предметними характеристиками. Таке дослідження, безперечно, підкреслює соціальну цінність та призначення процесуальних проваджень, а також його індивідуальні ознаки, що присутні автономним утворенням. Так, можна говорити також, що сам кримінальний процес складається із сукупності проваджень, одні з яких є характерними для окремих стадій кримінального процесу (наприклад, судове провадження з перегляду судових рішень), інші фактично можливо назвати «особливими», оскільки вони передбачають особливі правила провадження окремих категорій справ на декількох, або на всіх стадіях кримінального процесу (Бенедик І.В., Горшенев В.М., Крупин В.Г., Мельников Ю.И., Олейников С.Н., Погребной И.М., Шахов И.Б. Теория юридического процесса / Под общей ред. проф. В. М. Горшенева, Харьков, Изд. при Харьковском государственном университете издательского объединения «Вища школа», 1985. – С.84-86). До останніх можна віднести і провадження щодо кримінальних правопорушень неповнолітніх та провадження по застосуванню примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які не досягли віку кримінальної відповідальності.

Кримінально-процесуальне законодавство України закріплює правило, згідно якого кримінальне провадження щодо неповнолітнього здійснюється у разі вчинення останнім суспільно небезпечного діяння у віці від одинадцяти до вісімнадцяти років. Щодо осіб, які на момент вчинення суспільно небезпечного діяння не досягли одинадцятирічного віку – кримінальне провадження підлягає закриттю згідно п.2.ч.1 ст.284 КПК України – за відсутністю у діянні складу кримінального правопорушен-

ня; застосування жодних заходів за вчинене суспільно небезпечне діяння до неповнолітніх, які не досягли одинадцяти років, законодавством не передбачене.

Іншим чином обстоїть справа із неповнолітніми, які досягли одинадцяти років. Залежно від того, чи досягли вони на момент вчинення суспільно небезпечного діяння віку з якого можливе притягнення до кримінальної відповідальності за відповідне кримінальне правопорушення (згідно ст. 22 КК України кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років, та лише за вчинення деяких злочинів передбачена можливість притягнення до кримінальної відповідальності від чотирнадцяти років) до них застосовується один з передбачених кримінальним процесуальним законодавством видів проваджень щодо неповнолітніх.

Таким чином кримінальне процесуальне законодавство розрізняє два види проваджень щодо неповнолітніх:

1. Кримінальне провадження щодо кримінальних правопорушень, вчинених особами, які не досягли вісімнадцяти років. Цей вид провадження здійснюється щодо неповнолітніх, які на момент вчинення кримінального правопорушення досягли віку, з якого можливе притягнення до кримінальної відповідальності. Особливості кримінального провадження щодо таких неповнолітніх направлені, насамперед, на забезпечення додаткових, порівняно з дорослими, гарантій захисту прав та охоронюваних законом інтересів неповнолітніх.

Характеризуючи це провадження за критерієм спрямованості необхідно зазначити, що загальних завдань кримінального судочинства, предметом зазначеного виду провадження є пошук шляхів для виправлення та перевиховання неповнолітнього у рамках особливої правової процедури, де метою є не стільки покарання неповнолітнього за вчинене кримінальне правопорушення, а й застосування заходів, направлених на його виправлення та перевиховання, що передбачає як застосування до неповнолітніх особливостей звільнення від кримінальної відповідальності та від покарання, де саме кримінальне провадження має носити виховний характер.

Характеризуючи кримінальне провадження щодо кримінальних правопорушень неповнолітніх за ступенем складності процесуальних форм необхідно зазначити, що цьому виду провадження притаманні більш складні процесуальні форми порівняно зі звичайним порядком провадження, що полягають у наданні додаткових процесуальних гарантій неповнолітнім підозрюваним та обвинуваченим.

2. Провадження у справах неповнолітніх, які на момент вчинення суспільно небезпечного діяння не досягли віку, з якого можливе притягнення до кримінальної відповідальності. Таке провадження можливо визначити суто як провадження по вирішенню питання про застосування примусових заходів виховного характеру, оскільки в наслідок недосягнен-

ня віку, з якого можливе притягнення до кримінальної відповідальності, такі неповнолітні не є суб'єктами кримінального правопорушення.

Характеризуючи це провадження за критерієм спрямованості необхідно зазначити, що предметом зазначеного виду провадження є встановлення наявності чи відсутності підстав для прийняття рішення про застосування примусових заходів виховного характеру; його завданням є встановлення наявності суспільно небезпечного діяння, вчинення цього діяння певною особою, забезпечення правильного застосування закону з тим, щоб у кожному випадку, за наявності для цього підстав, примусові заходи виховного характеру були застосовані, і не було допущено жодного випадку необґрунтованого застосування примусових заходів виховного характеру.

Характеризуючи його за ступенем складності процесуальних форм необхідно зазначити, що цьому виду провадження, з одного боку, притаманні більш складні процесуальні форми порівняно зі звичайним порядком провадження, що полягають у наданні додаткових процесуальних гарантій малолітнім, які вчинили суспільно небезпечні діяння, а з іншого – притаманні даному виду провадження риси спрощеного (скороченого) провадження, а й у певних виключеннях з загальних правил: такі неповнолітні не можуть бути визнанні підозрюваними, обвинуваченими у кримінальному провадженні, можливість складання обвинувального акту у такому провадженні не передбачається, досудове розслідування у такому провадженні може закінчуватись лише закриттям кримінального провадження або складанням клопотання про застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру, судовий розгляд, за відсутності підстав для закриття провадження, завершується постановленням ухвали про застосування примусових заходів виховного характеру або відмову в їх застосуванні.

Порядкам проваджень щодо неповнолітніх притаманні всі ознаки особливих серед яких слід виділити специфіку матеріально-правового предмету таких проваджень порівняно з іншими видами проваджень та специфіку їх мети. Характеризуючи провадження щодо неповнолітніх необхідно також зазначити, що їм обом притаманні більш складні процесуальні форми порівняно зі звичайним основним порядком кримінального провадження, що полягають у наданні додаткових процесуальних гарантій особам, які не досягли віку, з якого можливе притягнення до кримінальної відповідальності.

Виходячи з вищенаведеного, уявляється доцільним охарактеризувати провадження щодо кримінальних правопорушень неповнолітніх та провадження про суспільно небезпечні діяння, вчиненні особами у віці від 11 років до досягнення віку, з якого можливе притягнення до кримінальної відповідальності, як особливі провадження у кримінальному процесі.